

Utmaningar i det fortsatta arbetet med praktikinära forskning

Här sammanfattas det som framkommit i intervjuerna genom att lyfta fram tre utmaningar i det fortsatta arbetet med praktikinära forskning och ULF-avtalet. Det handlar om utmaningar som rör den komplementära samverkan med skolhuvudmännen, intern organisering, bemanning och internt värdesystem och slutligen forskarnas vilja och engagemang².

Utmaning1. Komplementär samverkan mellan universitet och skolhuvudmän

Praktikinära forskning enligt ULF-avtalets definition förutsätter en komplementär samverkan mellan universitetet och regionens skolhuvudmän. Samtidigt finns, som denna kartläggningar har visat, olika infallsvinklar på och utgångspunkter för vad praktikinära forskning kan eller ska vara. Men oavsett ingång och målbild är det en utmaning att i genomförandet av praktikinära forskningsprojekt skapa en balans mellan lärosäte och skola, när det gäller frågor om behov, tolkningsföreträde av problemet, nytta etc.

En av de intervjuade professorerna reflekterar kring den egna rollen, som inte bara är en fråga om engagemang, utan att rollen som forskare i praktikinära forskning kan bli en annan slags forskningspraktik än den forskningspraktik många är vana vid:

[Jag tror att det är en utmaning för oss forskare att släppa vår del av kontrollen av den här problemformuleringen. Vi är väldigt vana att formulera våra problem. Vi har våra perspektiv och så går vi ut och vill beforska någonting. Istället för att gå in i en annan typ av forskningspraktik. Det tror jag blir en utmaning för många av oss. Vi är inte särskilt många som har sysslat med den typen av praktikinära forskning.

Det handlar även om asymmetrin där forskaren i förhållande till läraren kan bli i överläge. En utmaning är därför att kunna hantera det som uppstår i denna relation.

Det är en utmaning att försöka nå symmetri mellan forskare och lärare (skolhuvudmän) så samarbetet verkligen tar tillvara på och bygger på deltagarnas olika erfarenheter och kompetenser. Det kan finnas en förväntan att forskaren är den som styr och kommer med idéer och modeller och att lärare är mer av konsumenter och de som ska implementera forskarens idéer och modeller³.

Detta glapp, asymmetri, avstånd som exemplifieras i citatet ovan kan, beroende på vilken forskningsinriktning/forskningsstradition som den intervjuade finns inom, bli en utmaning.

Skrivningen i ULF-avtalet om komplementär samverkan förutsätter att forskare och skolhuvudmän utvecklar nya former för samverkan. En utmaning blir att ta vara på varandras kompetenser, men även att upprätta en balans som säkerställer att den praktikinära forskningen är till nytta för båda parter:

[...] Om man ska prata om praktikinära forskning måste man faktiskt ta det på allvar, så man vet vad man menar. Man måste hitta en bra balans där så att praktikinära forskning inte bara blir något praktiskt, någon kort utredning som bara är kommunnära, och inte heller bara blir teoretiskt-vetenskapligt som kommuner och professioner inte får nytta av. Utan att hitta en bra balans där man verkligen kan dra nytta av den vetenskapliga kompetensen i analyser av frågor som är praktikinära och svarar mot behov som finns hos kommun och huvudmän och profession. Så det tror jag är en av de stora utmaningarna.

² Citaten som används i denna del av rapporten är redigerade utdrag från intervjuerna.

³ Detta citat är ett skriftligt förtydligande från den intervjuade av det citat som var tänkt från början att användas.

Förutom detta glapp som relateras till teori-praktik respektive forskare-profession/lärare, då är det även ett informationsglapp, kommunikation av forskningsresultat som ses som ett viktigt ansvar för lärosätet att ta hand om.

[V]i behöver också träna varandra och vissa yrkesgrupper på att ta emot [...] kritiskt och inte bara tänka "har en forskare sagt det så är det så". För de behöver ju också ibland förstå vad som är osäkert i vårt resultat, vad som inte alls är. Att det inte alls är som om en fysiker har räknat ut något, utan ibland är det bedömningar vi gör, exempelvis kvalitativa undersökningar och så där. Jag tror att vi [...] behöver kommunicera vår forskning mycket bättre. Men också [...] eftersom forskning har så himla hög status idag, att man också får folk att förstå vilka anspråk vi egentligen gör, så att de kan förhålla sig till det. [...] Här tror jag att universitetet har ett jätteansvar, för annars blir vi marginaliserade. Och så håller vi bara på med konstigheter och så är det en grupp däremellan som talar om hur det "egentligen är".

Förutom utmaningen i samverkan med skolan, framkommer som en annan utmaning i intervjuerna de formella strukturer och förutsättningar för skolsamverkan och praktisk forskning som finns på lärosätet.

Utmaning 2. Intern organisering, bemanning och internt premieringssystem

Interna utmaningar handlar dels om att skapa organisatoriska förutsättningar och att säkerställa bemanning genom en långsiktig kompetensförsörjningsplan, och dels om att se över premieringssystem som värdesätter samverkan och praktisk forskning. Det behöver finnas ekonomiska förutsättningar så att praktisk forskning kan genomföras inom befintliga tjänster. Även om viljan att samverka finns finns inte alltid förutsättningarna för att genomföra skolsamverkan, praktisk forskning i tillräckligt hög grad. Det handlar då om tjänsteplanering, vad som förväntas göras inom ramen för tjänsten respektive förfogandet över den egna kompetensutvecklingstiden som ingår med en viss procentsats i alla lektorat respektive professorstjänster. En utmaning som lyfts fram när det gäller ULF-avtalet är att det verkar handla om så lite pengar, så frågan som ställs är vad som är rimligt och möjligt att göra utav det. Samtidigt kan kompetensförsörjningen utgöra en större utmaning än det rent ekonomiska. En hindrande faktor är bemanning, personella resurser i form av disputerade lärarutbildare.

[--] En utmaning är att ha personal helt enkelt. Det är en utmaning redan idag. Alltså att klara våra egna uppdrag, våra egna utbildningsuppdrag och våra forskningsuppdrag med den personal vi har [--] Ja, det sliter vi ju ständigt med. [--] [V]åra bästa lärare är i allmänhet också våra bästa forskare. De bästa forskarna tenderar att få externa och interna medel hela tiden så vi plockar ut våra mest kompetenta lärare in i forskning. Och så ersätter vi i stor utsträckning dem med adjunkter från fältet. [D]et liksom tär på kvaliteten på lärarutbildningen så det är något som vi måste hantera på ett bra sätt. Kanske våga anställa mera osv. [--]

En annan intern "flaskhals" är tillgången på forskarkompetens och forskningsmedel.

Jag tror att utmaningarna för oss [...] är att hitta resurser så vi både vill och kan forska kring det här. [--] Vi har stor grundutbildning, det är undervisningsorienterat om man säger så. Många är väldigt drivna pedagoger i mitt ämne. Utmaningen gäller just att hitta finansiering för att också utnyttja det här att skapa högklassig forskning. [--] Som jag sa innan, distinktionen praktisk eller inte, den är inte relevant egentligen för oss här. [--] Ge oss resurser för att forska. Ge oss fler [...] ställen att söka forskningsmedel ifrån. Det är väl en utmaning. [...] Och låt då också [...] vår ämneskunskap, vår expertis [...] liksom bli en styrka i det. Se den. För den finns.

Utmaning 3: Forskarnas vilja och engagemang

Den tredje utmaningen kan sammanfattas i termer av de enskilda forskarnas vilja och engagemang att bedriva praktikinära forskning.

Det är ju lätt att titta på det här på pränt. [---] Jag tror att allt det här är görbart men att verkligen hitta engagemanget som inte bara bygger på en eller två individer som verkligen brinner för det här och har bra kontakter, utan hitta ett strukturellt engagemang ser jag som den största utmaningen. Det är lätt att ha workshops och bjuda in 30-40 personer och prata om saker. Men sedan när det kommer till att verkligen gå in i skolor och tvärtom, så kanske [...], ja intresset svalnar på något vis. Och det är ju någonting som man måste stödja. Och där kommer ju ekonomin in i bilden givetvis, men [...] inte bara. Allt handlar inte bara om timmar utan det handlar också om tydliga [...] krav men också möjligheter med den här typen av forskning. [---]. Det kanske inte alltid är så att man vill åka till en skola som ligger två mil härifrån och göra någonting. Det tar emot kanske. Det är lättare att sitta på sitt kontor och läsa artiklar.

Den enskilda forskarens vilja och engagemang kan även hänföras till samarbetet med övriga, inom och utanför lärosätet.

Alltså hur gör vi för att formulera forskningsbehov som är reella i den här då praktiken, men som också är angelägna forskningsfrågor? Hur ska det gå till? Alltså [---] inte bara de här praktiska förutsättningarna [...] men också att det finns intellektuella förutsättningar och en vilja att man undanröjer missförstånd. [---] Så att det inte blir [...] att folk springer iväg, "det här vill vi inte vara med om för att vi tänker att det är det här".

I intervjuerna med professorerna går det att identifiera åtminstone tre huvudsakliga utmaningar, vilka kan förstås som interrelaterade till varandra. Den enskildes vilja och engagemang ter sig tämligen nära sammankopplad med de förutsättningar som ges idag för samverkan och praktikinära forskning. Den enskildes forskarens vilja och engagemang utgör en viktig förutsättning för att kunna omsätta ULF-avtalet i handling och i förlängningen kunna förändra rådande förutsättningar såsom strukturer för samverkan.

5. Slutsatser och fortsatt arbete

Syftet med denna kartläggning var att undersöka hur gruppen professorer som är knutna till lärarutbildningen ser på ULF-avtalets definition på praktikhäna forskning relaterat till universitetets lärarutbildning och samverkansuppdrag. Resultatet av kartläggningen diskuteras här mot bakgrund av tre texter: genomlysningen av lärarutbildningen som gjordes inför uppstarten av satsningen Framtidens lärarutbildning (Andersson m.fl., 2017), den nationella delrapportuppföljning av ULF-verksamheten nationellt som publicerades september 2019 (Prøitz m.fl., 2019) och en rapport om kommunen som forskningspolitisk aktör (Persson, 2018).

Kartläggningen visar att ingen av de intervjuade professorerna ställer sig kritisk till ULF-avtalets definition av praktikhäna forskning. Professorerna gör inte anspråk på att själva presentera en definition av vad praktikhäna forskning 'är' eller bör vara, men samtliga menar att begreppet behöver problematiseras i en bredare grupp. Under intervjuerna problematiserar de intervjuade praktikhäna forskning både som term och fenomen. På så sätt synliggör de hur praktikhäna forskning på olika sätt kan relateras till den forskning som bedrivs inom respektive professors ämne och forskningsgrupp. Det finns professorer som under flera år har arbetet med praktikhäna metoder och försöksverksamheten med ULF kan utgöra en möjlighet att forma ett samarbete kring lärarutbildningsforskning som sträcker sig över ämnesgränserna. Definitionen av och gränsdragningen mellan forskning, praktikhäna forskning och utvecklingsarbete behöver därför ske gemensamt över ämnesgränserna.

Örebro universitetet ingår tillsammans med fem andra lärosäten i den nod som Umeå universitetet leder. Den nationella utvärderingen av ULF-satsningen på nationell nivå kan vara ett sätt att jämföra och kalibrera Örebros arbete kring praktikhäna forskning med det arbete som pågår i de andra noderna. I den första delutvärderingen av ULF-satsningen sammanfattar den norska utvärderargruppen hur företrädarna för den nationella samordningsgruppens ser på praktikhäna forskning:

Medlemmernes betraktninger om praktikhäna forskning er bred og inkluderer ulike tilnæringer og problemstillinger og metoder. Samordningsgruppens beskrivelser av praktikhäna forskning i ULF er mer i tråd med VRs høringsuttalelse til SOU 2018:19 enn den som kommer til uttrykk i utredningen (Prøitz m.fl., 2019, s.35).

Delutvärderingen visar att uttolknningen av praktikhäna forskning på nationell nivå, både som begrepp och fenomen, i dagsläget spretar åt olika håll. Huruvida den nationella samordningsgruppen kommer arbeta för en vidare eller snävare, en mångtydig eller entydig uttolkning av "praktikhäna forskning" blir intressant att följa fortsättningsvis och kommer att påverka det fortsatta arbetet med ULF-avtal. Örebro universitet har möjlighet att vara med och påverka den nationella uttolknningen av praktikhäna forskning genom arbetet i Umeå-noden. Oavsett hur de som leder ULF-arbetet på nationell nivå kommer att hantera praktikhäna forskning som term och fenomen, indikerar intervjuerna med professorsgruppen att det på Örebro universitet finns professorer med forskningsintressen som ligger i linje med den ULF-definition av praktikhäna forskning som gjorts i avtalet med Umeå.

I denna kartläggning har fokus varit på relationen mellan praktikhäna forskning och lärarutbildningen. Här framkommer att praktikhäna forskning betraktas både som ett mål och som ett medel för att utveckla lärarutbildningen, framförallt för att minska "glappet mellan teori och praktik". Glappet rör den svaga kopplingen mellan teoretiska moment i den campusförlagda delen av undervisningen, bland annat studenternas självständiga arbeten, och det praktiska i form av vfu. I den genomlysning som gjordes 2017 av lärarutbildningen vid Örebro universitet ges en avsevärt fylligare konkretisering av beskrivning av det som framkommer även i denna kartläggning. Pågående delprojekt, exempelvis *Forskningsbaserat lärande och Adjungerande adjunkter*, kan här förstås som olika sätt att möta upp hur detta "glapp mellan teori och praktik" kan minska, och därmed hur den vetenskapliga grunden för lärarutbildningen kan stärkas (mål 4), eller som i genomlysningen formuleras i termer av "forskningsanknytning av lärarutbildningen" (Andersson m.fl., 2017, s. 8).

Resultatet av föreliggande kartläggning visar att det är angeläget att diskutera frågor som rör hur den praktiska forskningen kan bidra till att utveckla lärarutbildningen. Det gäller frågor som; Hur kan den praktiska forskningen knytas till det pågående arbetet med forskningsbaserat lärande? Förväntas alla disputerade lärarutbildare forska? Hur bidrar den praktiska forskningen till att utveckla undervisningen på lärarutbildningen? Professorerna ser följande möjligheter: uppsatserna kan göras som ”beställningsuppdrag” i syfte att stärka samarbetet mellan skola och lärarutbildning, studenterna kan genomföra fältstudier för att sedan komma tillbaka till lärosätet för att visa hur teorier kan omsättas i praktiken respektive hur praktik kan omsättas utveckla teori, forskande lärarutbildare kan involveras under studenternas verksamhetsförlagda utbildning (vfu) och skapa strukturer så att forskare finns med och kommer på besök under vfu. Det finns säkerligen fler goda idéer om hur praktiska forskning kan bidra till utveckling av lärarutbildningen som behöver lyftas fram. Ett sådant exempel är närmare samverkan med övningskolorna.

Kartläggningen visar att samtliga intervjuade professorer är positivt inställda till att lärosätet satsar på praktiska forskning, där flertalet framhåller behovet av mer utvecklad samverkansstruktur såväl vid initierandet, som vid förvaltningen av praktiska forskningsprojekt, och vid spridningen av forskningsresultat. Regionalt utvecklingscentrum (RUC) är en utvecklad struktur för att nå ut till regionens skolhuvudmän och som en ”svängdörr” ut och in till universitet för regionens skolhuvudmän. De intervjuade uttrycker att RUC i dess nuvarande form är en bra men inte tillräcklig samverkansstruktur. Om RUC i högre grad fungerar som ett regionalt nav för forskningsbaserad skolsamverkan kan RUC skapa arbetsro inåt men också tydlighet utåt vart man som huvudman kan vända sig.

Samtliga intervjuade ger förslag på hur de som professorer, alternativt annan forskningsföreträdare inom sitt ämne, kan finnas med i det fortsatta arbetet kring praktiska forskning. De uttrycker att de på något sätt vill vara med i detta arbete, både i praktiska forskningsprojekt och i det strategiska arbetet med forskning. Professorernas önskan ska förstås i relation till vad kartläggningen synliggör gällande de förutsättningar och den incitamentsstruktur som idag finns på lärosätet att kunna och vilja engagera sig i sådant som inte rör forskningspublicering. Det behöver skapas reella förutsättningar för att åtminstone någon eller några professorer ska kunna arbeta mer strategiskt med ULF-satsningens praktiska forskningsdel. Några eller alla professorer skulle kunna användas som en referensgrupp i det fortsatta interna arbetet kring försöksverksamheten med ULF-avtal hur praktiska forskning kan utveckla lärarutbildningen.

För att uppnå syftet med ULF-avtalet är en förutsättning att det finns en fungerande samverkan på olika nivåer mellan Örebro universitet, Region Örebro och skolhuvudmän i regionen. Persson (2018) har genomfört en fallstudie där han jämför Norrköping respektive Örebro kommun som forskningspolitiska aktörer. Persson (2018) skriver att i Norrköping har många satsningar utgått från ”en stark politisk vilja att hantera den låga utbildningsnivån och höga arbetslösheten i kommunen” (Persson 2018, s. 51). Initiativet till satsningarna har ofta vuxit fram genom strukturer där flera olika aktörer har varit företrädare och de partipolitiska beslut som har tagits har oftast varit eniga. Person menar att Norrköpings forskningspolitik utmärks av att tillväxtpolitiska mål har utformats i en korporativ och förhandlingsinriktad politisk-institutionell struktur. Framväxten av forskningspolitiska initiativ i Örebro beskriver har inte i lika hög grad som i Norrköping präglats av politisk enighet.

I Örebro kommun har satsningarna skett i mer direkt samverkan mellan kommun och högskola/universitet. Framväxten av initiativ har oftast inte skett i sammanhang där olika samhällsintressen varit direkt företrädare. De större satsningarna har varit starkt knutna till kommunens egna uppdrag eller den övergripande regionala utvecklingen. Örebro kommuns forskningspolitik verkar således i jämförelse med Norrköping präglats av olika politiska mål och i hög utsträckning utformats inom ramen för den formella beslutsprocessen i kommunen (Persson 2018, s. 51).

Person drar slutsatsen att Norrköpings kommuns forskningspolitik har kännetecknats av långsiktighet och kontinuitet, men forskningspolitiken i Örebro kommuns har däremot inte gjort det.

Utifrån studiens resultat blir det rimligt att anta att hur Örebro kommun, som den största kommunen i regionen, uttolkar och strategiskt hanterar samverkan kring ULF-avtalet och praktiktäna forskning, så påverkar det också vilken tyngd regionens skolhuvudmännen kan få i samverkan med lärosätet kring praktiktäna forskning. Örebro kommun, i kraft av sin storlek, blir en viktig part för Örebro universitet att få med i ULF-arbetet, samtidigt som samverkan med Örebro kommun behöver balanseras utifrån ett likvärdighetsperspektiv gentemot regionens övriga kommuner. Utifrån de slutsatser som dras i Person (2018) är det intressant att diskutera vilken roll Örebro kommun och Region Örebro län vill, kan och bör ta i det fortsatta arbetet kring samverkan med Örebro universitet och forskningspolitiska frågor.

Regeringens förväntan är att genom ULF-satsningen ska även skolans vetenskapliga grund stärkas. Om den vetenskapliga grunden i skolor och förskolor ska stärkas behöver, inte bara universitetet, utan även skolhuvudmännen bygga strukturer för att samverka kring praktiktäna forskning. En rimlig fortsättning, och som komplement till genomförda kartlägningsrapport är att få en mer samlad bild av vilken beredskap för samverkan som finns hos skolhuvudmännen i Örebroregionen. Hur förstår skolhuvudmännen ULF-avtalet och den praktiktäna forskningens betydelse för deras kärnverksamhet utbildning och undervisning? Vad har de för kapacitet, strategier och egna strukturer för att kunna ingå i samarbeten kring praktiktäna forskning med Örebro universitet? Vad ser de att de behöver och kan få av Örebro universitet? En sådan studie kommer därför att påbörjas under senhösten 2019 och förväntas vara klar under våren 2020. .

Professorerna ger under intervjuerna förslag på hur de kan vara delaktiga men fortsatta diskussioner behövs för att organisera för att professorerna kan:

- bidra i arbetet med att stärka lärarutbildningens vetenskapliga grund
- ta ett strategiskt ansvar för all forskning knuten till lärarutbildningen (inklusive praktiktäna forskning)
- vara delaktiga i det fortsatta arbetet med försöksverksamheten med ULF och diskussionerna som förs på nationell nivå om att inrätta permanenta ULF-avtal liknande hälso- och sjukvårdens ALF-avtal.

Slutsatsen av kartläggningen är att lärarutbildningens professorer vill vara delaktiga i det fortsatta arbetet med försöksverksamheten med ULF-avtal och att utveckla den praktiktäna forskningen.

6. Referenser

Andersson, Greger; Danielsson, Annika; Nilsson, Per; Quennerstedt, Mikael; Öhman, Johan (2017): *Genomlysning av lärarutbildningen vid Örebro universitet*. Hämtad från <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/strategiska-satsningar/framtidens-lararutbildning/genomlysning-av-lararutbildningen-vid-oru.pdf>, 2019-10-29.

ORU 2019/03570. *Samarbetsavtal gällande ULF, försöksverksamhet med praktknära forskning. Umeå universitet och Örebro universitet*. Hämtad från <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/strategiska-satsningar/framtidens-lararutbildning/samarbetsavtal-ulf-2019.pdf>, 2019-10-29.

ORU 2018/06591. *Projektplan. Framtidens lärarutbildning*. Hämtad från <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/strategiska-satsningar/framtidens-lararutbildning/projektplan-framtidens-lararutbildning.pdf>, 2019-10-29.

U2017/01129/UH, U2015/03573/UH. *Uppdrag om försöksverksamhet med praktknära forskning. Regeringsbeslut*. Hämtad från <https://www.regeringen.se/49ba4e/contentassets/ed0440fcdfde445ca40cb470c3eed7fc/uppdrag-om-forsoksverksamhet-med-praktknara-forskning.pdf>, 2019-10-29.

Persson, Bo (2018): *Kommuner som forskningspolitiska aktörer. En jämförelse mellan Norrköping och Örebro*. Rapport 2018:10. Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet. Hämtad från <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1283729/FULLTEXT02.pdf>, 2019-10-29.

Prøitz, Tine; Barstad, Kristin; Aasen, Petter (2019): *Utbildning, lärande, forskning. En evalueringsstudie – delrapport 1*. Skriftserien nr. 19, 2019. Universitetet i Sørst-Norge. Hämtad från https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/709/c_709236-l_3-k_utvardering-praktknara-forskning_delrapport-2018.pdf, 2019-10-29.